

USEIN KYSYTYT KYSYMYKSET

Puheterapeutti vastaa

Miksi 1-vuotias tai jopa nuorempi lapsi ohjataan puheterapeutin vastaanotolle?

Lastenneuvolan terveydenhoitajilla on käytössä Esikkolomake, joka on osoittautunut tehokkaaksi työkaluksi pienten lasten seulomisessa.

On normaalia, jos 1-vuotias ei tuota vielä montaa tunnistettavaa sanaa, mutta olennaista on myös se, tuottaako lapsi jokellusta ja sanahahmoja. Erityisesti halutaan tunnistaa ne lapset, joilla on puutteita sosiaalisessa kommunikaatiossa ja puheen ymmärtämisessä. Mitä aiemmin näiden taitojen kuntouttamiseen tartutaan, sitä helpompaa ja tehokkaampaa se on.

Kuntoutus toteutetaan lähiympäristössä ohjaamalla, ja sitä voi siis helposti toteuttaa kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset. Puheen ymmärtämisen ongelmat kertautuvat lapsen kasvaessa ja vaikuttavat vahvasti oppimiseen. Siksi niihin on erittäin järkevää tarttua varhain.

Tarvitaanko puheterapeutin vastaanottoa varten aina lähete esim. neuvolasta?

Ei tarvita. Iso osa lapsista ohjautuu arviointiin lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen kautta. Vanhemmilla on myös aina mahdollisuus olla suoraan yhteydessä puheterapeuttiin, jos jokin asia mietityttää. Puheterapeuttien yhteystiedot löytyvät hyvinvointialueen nettisivuilta.

Voiko puheterapeutille laittaa sähköpostia oman lapsen asioissa?

Tietoturvasyistä lapsen tilanteesta ei tule laittaa sähköpostia. Puheterapeutti ei vastaa näihin viesteihin, vaan pyrkii soittamaan takaisin mahdollisimman pian. Lähesty siis puheterapeuttia aina puhelimitse. Vastaanottotyön, palavereiden ynnä muun

vuoksi puheterapeutin tavoittaminen on välillä vaikeaa, ja siksi soittopyynnön jättäminen vastaajaan tai tekstiviestinä on hyvä ajatus.

Minkä ikäiset lapset pääsevät puheterapeutin vastaanotolle?

Kaiken ikäiset lapsen pääsevät arvioon, mutta jonot ovat valitettavan pitkät. Pääpaino työssä on alle kouluikäisissä lapsissa. Mikäli (esi)kouluikäisen lapsen haasteet liittyvät puheentuottoon (esimerkiksi useat äännevirheet, änkytys), arvioinnin voi tehdä vain puheterapeutti.

Miksi kännykkä/tabletti/tv ovat haitallisia pienelle lapselle?

Hyvin pienelle lapselle (alle 2 v) haitallista on jo yksistään se ärsykkeiden määrä, jota media tarjoaa. Lapsen kehittymätön hermosto kuormittuu siitä liikaa. Sanotaan, että pienelle lapselle oma vanhempi on se tärkein somekanava/lelu. Hieman isomman lapsen kohdalla keskeistä on se, mitä katsotaan ja minkä verran.

Kieli kehittyi vuorovaikutuksessa, jossa lapsi omalla kommunikoinnillaan vaikuttaa aikuisen hänelle suuntaamaan puheeseen. Lastenohjelmaa katsoessa lapsi ei kommunikoi tai ympäristö ei siihen vastaa. Silloin oppimista tukevaa vuorovaikutusta ei tapahdu. Sen sijaan hyödyllisempää olisi katsoa ohjelmaa vanhemman kanssa yhdessä niin, että tapahtumista pysähdytään keskustelemaan yhdessä (pause-nappi vrt. kirjan katselu).

Johtuuko lapsen epäselvä puhe vanhempien toiminnasta?

Epäselvän puheentuoton taustalla vaikuttavat monet tekijät, sekä perinnölliset että ympäristöön liittyvät. Itseään ei tule syyllistää. Omalla toiminnallaan voi kuitenkin yrittää edesauttaa puheen selkiytymistä esimerkiksi huomioimalla minkä verran arkeemme sisältyy kasvokkain tapahtuvaa kommunikointia, jossa lapsi voi hyödyntää aikuisen huuilta näkemäänsä puhemallia.

Kannattaa myös miettiä paljonko omassa kodissa on ylimääräistä melusaastetta (muut kuin ihmisten äänet), jolla voi olla vaikutusta äänne-erottelutaitojen kehittymiseen. Oma kiireen tuntua voi pyrkiä rauhoittamaan ja antaa arjen toimintojen lomassa mahdollisuus lapsen kanssa yhteiselle keskustelulle ja lapsen kuuntelemiselle. Itse voimme antaa rauhallisen ja lapsen kehitystasolle sopivan tai riittävän yksinkertaisen puheen mallin, jota lapsen on helppo hyödyntää oppimisessaan.

Kuinka tuen pienen lapsen puheen- ja kielenkehitystä?

Tärkeää on muistaa, että lapsen kieli kehittyi vuorovaikutuksessa. Jokainen vuorovaikutustilanne voi olla lapsen kielenkehitystä tukevaa. Nämä tilanteet toistuvat jokapäiväisessä arjessa. Keinot kielen tukemiseen ovat varsin yksinkertaisia: tarjoa

runsaasti kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta, vältä melusaastetta, tarjoa rauhallinen ja selkeä puhemalli ja anna lapselle tilaa asiansa esittämiseen. Keskustele lapsesi kanssa runsaasti, lapsi voi osallistua siihen osaamallaan tavalla. Tämä voi olla myös sanaton keino.

Lisäksi laula ja loruttele, katsele kirjoja keskustelevalle otteella ja nimeä runsaasti asioita lapselle sen sijaan, että kyselisit toistuvasti "Mikä tämä on?". Tarkkaile mikä on lapsen huomion kohteena ja nimeä se. Vahvista ja muuta sanaksi lapsen tuottamat eleet, tavut, sanahahmot ja muut vastaavat ilmaisun keinot.

Mikäli lapsi tuottaa yhden sanan ilmaisuja, laajenna ne kahden sanan mittaisiksi, esimerkiksi lapsi sanoo "ssa (=kissa)", vahvista ja laajenna "Joo, kissa. Kissa nukkuu". Pienelle lapselle on tärkeää puhua siitä, mikä on "tässä ja nyt". Pieni lapsi ei vielä kykene irrottautumaan keskusteluun, joka sisältää asioita välittömien tapahtumien ulkopuolelta.

Kielen ymmärtämisen tukemiseksi puheterapeutti neuvoo mielellään eri ikäisten lasten kohdalla yksilöllisesti. Esimerkiksi 1–2-vuotiaiden lasten kohdalla on tärkeää tarttua hyvin herkästi lapsen tekemiin kommunikointialoitteisiin, joita voivat olla katse, hymy, äännähdys, osoittaminen ja muut eleet. Lapsen aloitteisiin asianmukaisesti reagoimalla sekä lapsen ilmausta vahvistamalla ja laajentamalla tuet sekä puheen ymmärtämisen että puheen tuottamisen kehittymistä.

Miksi puheterapeutilla on niin pitkät jonot?

Pitkät jonot selittyvät yksinomaan sillä, että puheterapeutteja ei ole riittävästi vastaamaan tarpeeseen, eli avoimina oleviin tehtäviin ei ole hakijoita. Tämä ongelma on valtakunnallinen.

Myöskään yksityisellä puolella ei ole riittävästi tekijöitä, jotta saisimme kaikille tai ainakaan oikea-aikaisesti kuntoutusjaksoja ostettua.

Tämän vuoksi panostamme ohjaukselliseen ja koulutukselliseen työhön, joka on parhaimmillaan hyvin tehokasta ja riittävää.

Miksi kuvia ja tukiviittomia suositellaan lapselle?

Kuvat ja viittomat ovat puhetta tukevia ja korvaavia keinoja. Ne tekevät puhutut sanat näkyviksi, jolloin oppimista tapahtuu sekä kuullun että nähdyn avulla. Ne jäsentävät lapselle hänen kuulemaansa ja tarjoavat tavan käyttää sanoja, johon lapsi ei vielä puheen avulla pysty.

Kuvat ja tukiviittomat ovat nykyään varhaiskasvatuksessakin enemmän sääntö kuin poikkeus. Niistä hyötyvät kaikki lapset, mutta eniten tietenkin ne lapset, joilla on haastetta omassa puheilmaisussaan ja/tai puheen ymmärtämisessä.

Toisin kuin usein pelätään, ne eivät missään nimessä hidasta puheenkehitystä vaan päinvastoin rohkaisevat puheilmaisuun ja monipuolistavat lapsen mahdollisuutta

ilmaista itseään vuorovaikutustilanteissa.

Puhumattomalle lapselle ne antavat rohkaisevia kokemuksia kommunikoinnin sujumisesta. Kuvien tai viittomien myötä myös katsekontakti tulee selkeämmin osaksi vuorovaikutusta ja aikuisen antama puhemalli rauhoittuu ja selkiytyy entisestään. Lapselle, jolla on vaikeuksia puheen ymmärtämisen taidoissa tai vaikkapa toiminnanohjauksessa, kuvat ja viittomat helpottavat kuullun ymmärtämistä ja jäsentämistä. Kuvia ja tukiviittomia voi käyttää huoletta rinnakkain.

Voinko tehdä kuvia ja opetella tukiviittomia itse?

Ilman muuta ja se on hyvin suositeltavaakin. Näiden asioiden suhteen ei kannata nostaa rimaa liian korkealle; vain mielikuvitus on rajana. Kuvia on helppo leikata esim. ruokakaupan mainoksista ja esim. *Papunet*-sivustolla on kätevä kuvatyökalu kaikille käytettävissä. Tukiviittomia löytyy netistä useammaltakin sivustolta. **Viittomahaku.fi** kokoaa yhteen viittomia eri lähteistä.

En ymmärrä aina lapseni puhetta ja hän turhautuu. Mitä voin tehdä?

Pysy kommunikointitilanteissa rauhallisena ja huolehdi katsekontaktista. Älä lähde liiaksi arvailemaan lapsen asiaa. Tässä tilanteessa kuvien ja tukiviittomien merkitys nousee arvoon arvaamattomaan. Niillä vältetään turhautumistilanteita ja tuetaan lapsen kykyä ilmaista itseään.

Kaikista keinoista huolimatta aina ei päästä selville, mitä lapsi haluaa kertoa ja voit joutua lapselle sanomaan: *"Anteeksi, mutta nyt en ymmärrä"*. Näihin tilanteisiin on kuitenkin tärkeä yrittää saada apua ja

puheterapiassa yhtenä tärkeänä tavoitteena on tarjota arkeen toimivia ja lasta helpottavia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja.

Vauvaani on vaikea saada katsekontaktia, pitäisikö huolestua?

On tärkeää seurata tilannetta hetki ja houkutella lasta katsekontaktiin. Mikäli tilanne ei ole ohimenevä, kannattaa ehdottomasti ottaa yhteyttä suoraan puheterapeuttiin. Heikon katsekontaktin taustalla voi olla erilaisia syitä, joita lähdetään yhdessä kartoittamaan.

Onko normaalia, että pieni lapseni kuorsaa nukkuessaan?

Kuorsaaminen ei ole normaalia (poikkeuksena flunssaisena ilmenevä turina nukkuessa). On tärkeää ottaa yhteys lääkäriin mm. risojen koon arvioimiseksi. Kuorsausoireeseen liittyvä suuhengitys on monella tapaa haitallista lapselle ja kannattaa hoitaa mahdollisimman pian liitännäisoireiden minimoimiseksi.

Onko ok, että 2–3-vuotias lapsi kuolaa?

Tämän ikäisellä lapsella sylkivuoto liittyy usein viimeisten hampaiden puhkeamiseen. Jos sylkivuoto on kuitenkin jatkuvaa, kyse tuskin on hampaiden puhkeamisesta. Todennäköisesti lapsi pitää suuta vähintään hieman raollaan lähes kaiken aikaa ja usein hengittelee suun kautta. Suuhengitystä ja sylkivuotoa voivat selittää kookkaat risat, jotka pakottavat suuhengittämään.

Toinen syy suuhengitykseen voi olla tasapainon ja keuhonhallinnan kypsymättömyys ja/tai suun lihaksistoon vaikuttavat tekijät. Jos lapsi kuorsaa, tulee varata aika yleislääkärille, koska kuorsauksen syy tulee selvittää, muuten yhteys puheterapeuttiin.

Minulla ja miehelläni on lukivaikeus. Pitäisikö lapsesta olla huolissaan?

Tässä tilanteessa lapsen lukiriski on selvästi kohonnut. Lapsen kielellistä kehitystä seurataan neuvolakäynneillä ja tarvittaessa ohjataan puheterapeutin tutkimuksiin.

Kannattaa pitää lukiriski mielessä ja mikäli yhdelläkään kielellisellä osa-alueella ilmenee haastetta, on hyvä hakeutua puheterapeutin arviointiin. Arvioinnin myötä kotiin annetaan sopivia kielellisiä harjoituksia ja lapsi voidaan ohjata myös puheterapiakuntoutukseen tai kielellispainotteiseen kuntoutusohjaukseen (harjoituttaa kielellisiä taitoja puheterapeutin ohjauksessa 3–5-vuotiailla lapsilla). Aikaisin aloitetulla harjoittelulla pyritään lukiriskin ennaltaehkäisyyn tai lieventämiseen.

Miksi kirjojen lukeminen lapselle on niin tärkeää?

Kirjojen lukeminen on klassikkoneuvo. Se on hyvä ja erittäin tehokas tapa tukea sekä puheentuottoa, puheen ymmärtämistä, sanavarastoa, kerrontataitoja jne. Lisäksi se on mukava yhdessäolon ja vuorovaikutuksen muoto. Kirjaa lukiessa kannattaa myös keskustella lapsen kanssa samalla kirjassa olevista asioista ja tapahtumista. Kirjojen lukemisella (ja keskustelulla sen ohessa) tuet siis lapsesi kielen kehitystä hyvin monipuolisesti.

Materiaalin on laatinut Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan puheterapeutit